

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՐ ԱՅԼՆ

ԲԱԺՆԱՐԳԱԳՐԱԲԵՐԻՆ

Ամբողջ 26րդ շրջանի բաժնորդագրին է 20 Փրանք. Թիւրքիաի և Պարսկաստանի համար 10 Փրանք, ԿԱՆԻՍԿԻ Կարելի է նաև բաժնորդագրուիլ քանի որ համարոր ուղուի, ամէն մէկ ամսականը 2 Փր. (Թիւրքիաի և Պարսկաստանի համար 1 Փր.) հաշուելով: Նամակ և ծրար պէտք է դրկել այս հասցէով: M. PORTOUKALIAN
Directeur du journal Arménia
MARSEILLE (France)

ԻԶ ՏԱՐԻ

ԹԻԻ

1910 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2 ԴՆ

(Հ. Տ. Հոկտեմբեր 20)

ՊԱՏՄԱՆՆԵՐ

Իմրագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները: Պարտաւոր չէ վերագործունել չհրատարակուած ձեռագիրները: Մտնուցումներ կը շարունակուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Մտնուցման 1 միջնորդը 1 սանդիկովործէ. 1 գլխագիրը 2 սանդիկով: Les annonces, en français et en arménien, sont reçues au bureau de la Rédaction: Place Alexandre-Labadie, 17.

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ամերիկա գաղթողները Մարսիլի մեջ. — Առաջարկութիւններ Տարօնի կրթական գործին վերաբերեալ. — Նամակ Թիւրքիայէ (Կ. պոլս). — Նամակ Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգներէն (Մթ. Լուիզ). — Հայերի Ռուսիա. — Փարիզի Հայ Սոցիալաւորաց Միութիւնը. — Թիւրքիայէ լուրեր. — Ռուսոգումներ եւ ջրաբաշխական աշխատանքներ Անատոլիոյ մէջ. — Օսմանեան փոխառութիւնը. — Պարսկաստան եւ Անգլիա. — Մանուկներ:

ԱՄԵՐԻԿԱ ԳԱՂԹՈՂՆԵՐԸ
ՄԱՐՍԷՆԻ ՄԷՋ

Ետ առաջին հրատարակուած են Հայ Թերթերի մէջ տխուր միջոցաւ ներ Ամերիկա գաղթողների Մարսիլի մէջ անցուցած կեանքէն որ ամենամաշակաւ գոյնը կը ներկայացուի ընդհանրապէս:

Մենք մեզ գիտենք արդէն փոքրիշատէ: Թերեւս մենք աւելի կը տեսնենք մեր մէջ եղած պակասութիւնները և մեր ունեցած յատկութիւնները: Հետաքրքրական է գիտնալ նաև թէ տեղական Քրիստոսական իշխանութիւններն ի՞նչ աչքով կը նային ասկէ անցնելով Ամերիկա գնացող Արեւելացի գաղթականներին վրայ, ի՞նչ կը խորհին անոնց մասին և ի՞նչ առողջապահական թերազրութիւններ կընեն իրենց կառավարութեան, որոնցմէ կընան օգտուիլ նաև գաղթականները:

« Ընկերական առողջապահական գաղանկութեան » 2. Համաժողովը (VIe Congrès de l'Alliance d'hygiène sociale) այս տարի իր նիստերը ըրաւ Մարսիլի մէջ, գաղանկութեան Փարիզի կեդրոնին նախագահ և նախկին վարչապետ Տ. Լէոն Պուրսուաի նախագահութեամբ որ Փարիզէն յատկապէս եկած էր Մարսիլ: Նիստերը 4 օր տևեցին. Համաժողովը բացուեցաւ անցած հինգշաբթի օր փակուեցաւ կիրակի երեկոյ:

Մարսիլի նաւահանգիստներին մասնաւոր ոստիկանութեան պետ Տ. Պուլլի (M. Borelli), որի իրաւա-

տութեան տակ կը գտնուի գաղթականներին հսկողութեան և պաշտպանութեան գործը, Համաժողովի ուրբաթ օրի նստին տեղեկագիր մը ներկայացուց, որմէ հետեւեալ մի քանի տողեր կը քաղենք մեր ընթերցողների համար:

Տ. Պուլլի կըսէ թէ Արեւելքէն Մարսիլ եկած գաղթականները մեծ մասամբ լեռնաբնակներ կամ գիւղացիներ են և սխալ է կարծել թէ այդ գաղթականներ գոյնրաւ կամ ժանտախտի պէս տարախոտիկ հիւանդութիւններ տարածողներ են: Միակ տարախոտիկ հիւանդութիւնը որ բաւական տարածուած է իրենց մէջ, հատկապէս ակնաղօղատապ (conjunctivité granuleuse) կամ դրախտ (trachome) ըսուածն է. բայց որովհետեւ այդ գաղթականներ երկարատեւ չեն մնար Մարսիլ կամ համեմատապէս կղզիացած դիւքի մը մէջ կապրին, իրենց այդ հիւանդութիւն չեն փոխադրեր Մարսիլցիներին:

Տ. Պուլլի կըսէ թէ Մէսսաթըրի Մարիդիմ ընկ. շոգենաւներն են որ գաղթականների մեծ մասը կը փոխադրեն Արեւելքէն Մարսիլ: Ամէն շոգենաւոր առաւօտ այդ ընկերութեան շոգենաւ մը կուգայ Պէրլու թէն հոս և հարկւարաւ Սիրիացի գաղթականներ կը բերէ: Այդ շոգենաւներ Ալեքսանդրիա հանդիպած ատեն, այնտեղի Միջազգային առողջապահական վարչութեան կողմէն մանրամաս քննութեան կենթարկուին: Արդէն շոգենաւին մէջ գտնուող յատուկ բժիշկ մը, ընկերութեան իրեն տրուած խիստ հրահանգներին համեմատ, կը հսկէ որ թէ՛ գաղթական և թէ՛ ուրիշ ունէ ճանրորդ իր շոգենաւով ճանրայ չենէ եթէ անոր վրայ ունէ հիւանդութեան, և յատկապէս տարախոտիկ հիւանդութեան մը, նշաններ երևին:

Միւս շոգենաւներն ալ որոնք Սեծովն, Կ. Պոլսէն և Բիրէնէն կուգան, այդ նաւահանգիստների մէջ նոյնպէս առողջապահական վարչութեան կող-

մէ այցելութեան կենթարկուին: Ճանրորդութիւնը միջին հաշուով կը տեսէ 8 օր. եթէ ծածուկ վարգացման վիճակի մէջ գտնուող հիւանդութիւն մը երեւան գայ այդ միջոցին ճանրորդի մը վրայ, անմիջապէս կառանձնացնեն շոգենաւի հիւանդանոցին մէջ և իր իրեղեններ ախտահանութեան կենթարկեն: Վերջապէս երբ Մարսիլ հասնին, պարագային համեմատ հարկ եղած առողջապահական զգուշութիւնները կը գործադրուին: Արդէն շոգենաւ մը Մարսիլ հասած ատեն, ունէ ճանրորդ չկրնար դուրս ելնել, առողջապահական բժիշկին շոգենաւ այցելելով աղաւթ հաղորդակցութեան (libre pratique) հրաման տալէն առաջ: Ճանրորդները ցամաք ելնելով մաքրատունէն դուրս ելածնուն պէս, որի դրան առջև իրենց կրպակներն օթեանների (hôtel) ծառայողները, անոնց հետ ուղղակի կերթան իրենց ուղած օթեանը: Հոն անմիջապէս կիմանան թէ նոյն շաբաթի մէջ ո՞ր շոգենաւները ճանրայ կերեն և գաղթականների մեծ մասը հինգշաբթի երեկոյ կը մեկնին Մարսիլէն, ումանք նոյն իսկ շոգենաւները երեկոյ, երբեմն ալ մի քանի օր յետոյ, նայելով թէ դէպի ո՞ր կողմ պիտի երթան: Անոնք որ կը մերժուին աչքի հիւանդութեան կամ տկարութեան պատճառով և կամ որովհետեւ պէտք եղածին չափ պահեստի դրամ չունին — ինչ որ գաղթականական իշխանութիւններն իրենցմէ կը պահանջեն Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգներն ելնելու ժամանակ —, ուրիշ երկիր մը կընտրեն գաղթելու համար, կամ կը ջանան իրենց ուղած երկիրը մոտեցնել անուղղակի ճանրաներով և կամ կը վերագառնան իրենց հայրենիք. Մարսիլ չեն մնար: Միայն Հայերէն ումանք որոնք աճապարանքով իրենց երկիր թողած եկած են, կը մնան այստեղ երբեմն շաբաթներով, մինչև որ ամերիկական իրենց պղծականներ դրամ չընեն իրենց:

(Շարունակելի)

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՏԱՐՈՆԻ ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՆ ՎԵՐԱԲԵՐՈՒՄ (Ներկայացուած մայիսի 24ին, յուլիսի 17ին, եւ օգոստոսի 1ին Գաւառական Ռեսուրսական Խորհրդէն Նրեսիփոխանական Ժողովին)

(Շար. 3րդ բուկէն եւ վերջ)
III. Ներդաշնակ գործունէութիւնն եւ ուղղորդիչը

Ա. Նկատելով որ շրջանային բոլոր կրթական հաստատութիւններին մէջ եղած կապը ու ներդաշնակ գործունէութիւնը, բացի մանկավարժական յարմարութիւններէ, առաջ կը բերէ նաև եղած ոյժերի նպատակաւորմար բաշխում և գործադրութիւն յիշթական խնայողութեան հետ միասին:

Բ. Նկատելով որ թեմի գիւղական, թաղական, վանական և ընկերական կրթական բոլոր հաստատութիւնները զեկավարուածն միևնոյն ուսումնական ծրագրով և ըստ օրինի գըտնում են Ուսումնական Խորհրդոյ և թեմական տեսչութեան հսկողութեան տակ:

Գ. Ընդունելով որ հայութեան գլխաւոր հատկանիւնները (յուսատուրչական, կաթողիկ, բողոքական և այլն) միացած են լեզուի ու պատմութեան նման մեծ գործօններով, իսկ իրենց մէջ գոյութիւն ունեցող ծիսական տարբերութիւնները նկատուելու չեն բաժանման միջոց, այլ խղճի գործ, որի նկատմամբ ամէն մին վայելելու է կատարեալ ազատութիւն ու ապահովութիւն:

Դ. Գիտակցելով որ դաւանակաւորէն խառն ազգաբնակչութիւն ունեցող միևնոյն վայրում տարբեր գաղթողներ ունենալը կապուած է աւելորդ նիւթական ծախքերի հետ և կրնայ միայն պաղութիւն յառաջ բերել հայութեան տարբեր հատկանիւնների մէջ:

Առաջարկում է
Ա. Միջոցներ ձեռք առնել որպէսզի թեմի բոլոր կարգի վարժարանները՝ գիւղական, թաղական, վանական, ընկերական, գտնուին թեմական Ուսումնական Խորհրդոյ և թեմական տեսչութեան իրական հսկողութեան տակ, որոնք հաստատուեն աւագ ուսուցիչներին և որոնց մանկավարժական հրահանգները հա-

չուի են առնելու բոլոր կարգի դեպ-
րոցների մէջ:

Բ. Խորհրդակցելով ու համաձայն-
ուելով կաթողիկէ եւ բողոքական դեպ-
րոցների հայ վարիչների հետ, յանալ
որպէսզի բոլոր դպրոցները լինին
հայկական, ամէն մի երեխայի կրօ-
նական դաստիարակութիւնը տանե-
լով ծնողների ուղղութեամբ եւ հա-
շտաւարտակալ յարգելով ամէն մէկի
կրօնական տօներն ու եկեղեցական
արարողութիւնները:

Գ. Նոյն հոգատարութիւնը տեղի
ունենալու է նաեւ թուրք եւ քրիստ-
եանական երեխաների նկատմամբ, եթէ այդ-
պիսիներ ցանկանան յաճախել մեր
ազգային վարժարանները:

IV. Որոշումներ

Ա. Դիտելով որ դաւաճական դպրոց-
ների 150էն աւելի հայ պաշտօնեա-
ները զուրկ են քիչ շատ սխառմա-
տիք կրթութենէ եւ մանաւանդ ման-
կավարժութեան վերաբերեալ տեսա-
կան տեղեկութիւններէ, առանց ու-
րոնց ուսուցիչների եւ դաստանդու-
թեան որակը միշտ էլ կը ներկա-
յացնէ խոր պակասներ:

Բ. Նկատելով որ Մուշը
միակ հայկական մեծ շրջանն է ուր
չկայ ունեւոր միջնակարգ կրթա-
կան հաստատութիւն, այն ինչ որ ու-
նեցած հայ ազգաբնակչութեան թը-
ւով պատմական անցեալով եւ նոյն
իսկ վերջի 20 տարուայ գործունէ-
ութեամբ արժանի է առանձին ու-
շադրութեան:

Գ. Եւ վերջապէս, քանի որ գոյու-
թիւն ունեցող դպրոցների շարունա-
կութիւնը կազմող մի կեդրոնական
կամ միջնակարգ հաստատութեան
պահանջները միմիայն տեղական մի-
ջոցներով ներկայացնում է մեծ դժ-
ուարութիւններ:

Առաջարկում է

Ա. Տարօնի կրթական պէտքերի
համար ամենակարեւորը եւ ամենա-
հասունացածը համարել մի ուսուցչա-
նոցի թաղանթը, երկրի պայմանների
համապատասխանող մի քանի գիւ-
ղատնտեսական գործնական, դիւրին
կերպով իւրացելի ճիւղերով (մեղ-
ուաբուծութիւն, պանիր-իւղագոր-
ծութիւն, չերամպահանքութիւն):

Բ. Ուսուցչանոցը ապահովել Պո-
լիտեան կտակով, ազգային կենդ-
րոնական վարչութեան եւ գոյութիւն
ունեցող ընկերութիւնների, ինչպէս եւ
տեղացի ազգաբնակչութեան օժան-
դակութիւններով:

Գ. Մինչև յիշեալ ուսուցչանոցի շըր-
ջանաւարտներ տալը, գոյութիւն ու-
նեցող մանկավարժական հրատապ
պահանջին ջանալ բաւարարութիւն
տալ ամառային դասընթացներով:

Դ. Ուսուցչանոցի ծրագիր-կանո-
նադիր մշակելու եւ ձեռնարկը գլուխ
բերելու ու տեղը որոշելու համար
ընտրել յատուկ յանձնաժողով:

V. Դպրոցական շէնքեր

Ա. Նկատելով որ դպրոցական շէն-
քերի բացակայութիւնը կիսով չափ

ոչնչացնում է ուսուցիչների աշխա-
տանքն ու սպասուելիք արդիւնք-
ները:

Բ. Նկատելով որ աշակերտների
համախմբելը ախոռների ներսում
օգի մէջ մեծապէս ազդում է աշակերտ-
ների առողջութեան վրայ:

Գ. Նկատելով որ պարզ դպրոցա-
կան սենեակների կառուցանելը պա-
հանջում է միայն աշխատանք եւ
դժուար չէ տանակալ եւ հարկւրաւոր
ընտանիքներ պարունակող գիւղերի
համար:

Առաջարկում է

Ա. Դպրոցական յատուկ շէնքերի
կառուցման գործին տալ առաջնա-
կարգ նշանակութիւն, նպատակ դը-
նելով ամէն 50 տան (եւ պակաս) հաշ-
ւով կառուցանել մի մի աչք շատ
պարզ ձևեր, միայն թէ ընդարձակ,
լուսաւոր, չոր եւ չուրջը ազատ հողեր
ունեցող շէնքեր:

Բ. Այդ ձեռնարկի վրայ դարձնել
բոլոր գիւղերի ուշադրութիւնը. իսկ
գործին հսկելու եւ ղեկավարելու հա-
մար նշանակել յատուկ մարմիններ
կամ այդ կապել հանգանակիչ մար-
մինների գործունէութեան հետ:

VI. Հաշտեւորութեան կանոնադրում

Ա. Նկատելով որ հաշտեւորութեան
թեան անկանոնութիւնը (մանաւանդ
Մշոյ նման յետաժողով դաւաճում)
զգալի կերպով բացասապէս նպաս-
տում է ժողովրդի եւ նուիրատուների
տրամադրութեան վրայ:

Բ. Դիտելով որ թէ գործիչահի տե-
սակետով եւ թէ ըստ ազգային Սահմա-
նադրութեան տրամադրութեան, չփոխ-
ւել փոխադարձ ներկայութիւն եւ համե-
րալիս գործակցութիւն պիտի լինի
Ուսումնական եւ Տնտեսական խոր-
հուրդների եւ կրթական գործունէ-
ութեան հետ առնչութիւն ունեցող
մարմինների ու անձերի մէջ:

Գ. Եւ որ ընդհանուր հաշտեւոր-
ութեան եւ մէկ կասսայի գոյու-
թիւնը մեծապէս կը նպաստէ դրա-
մական հաշիւների կանոնաւորու-
թեան եւ գործի յաջողութեան:

Առաջարկում է

Ա. Ամէն գիւղում ունենալ յատուկ
մատեան բոլոր ազգային մուտքերի եւ
բոլոր ծախքերի համար ընդ հսկո-
ղութեամբ Գաւառական Տնտեսա-
կան խորհրդի:

Բ. Ազգային վարչութեան բոլոր
մուտքերն ու ելքերը հաշուետուութեան
հետ միասին կենդրոնացնել
գաւառական Տնտեսական խորհրդի
ձեռքում:

Գ. Ընդհանուր հաշուետուութեան
քննութեան համար Երեսփոխ. Ժո-
ղովի կողմէ ընտրել յատուկ հաշուե-
քընտիր մարմին:

Դ. Գէթ ամէն ամսու գլխին գու-
մարել Գաղաքական Ժողովէն, Տըն-
տեսական, Ուսումնական խորհուրդ-
ներէն, Հանգանակիչ մարմինն եւ
Տնտեսական Ժողովներ, խորհրդակ-
ցութիւն եւ հաշուետուութիւն կատա-

րելու համար ամսուայ արւածների
ու անելիքների մասին:

Դիւան Ուսումն. Խորհրդով

Ատենապետ

Գ. Մարգարտունի

Ատենադպիր

Յարութիւն Մկրտիչեան

Տեսուչ Քարոնի Ազգ. Վարժարանների
Ս. Զաւարեան

ՆԱՄԱԿ ԹԻԻՐՔԻԱԷՆ

Կ. պոլիս, 4/17 հոկտ. 1910

Ընկերական ախտաժեշտ վէրք մը
կրկին սկսաւ մեծ թափով կրծել
Պոլսոյ Հայ հարուստ եւ բարեկեցիկ
դասակարգին սիրտը ու քամել անոր
թանկ արիւնը: Այն պահուն երբ Հայ
ազգը, իւր բոլոր ոյժերը ի մի հա-
ւաքելով, վերականգնումի մեծ ճի-
գեր կ'ընէ դարմանելու համար խո-
րամատ վէրքերը՝ աշխատաւոր բա-
զուկներու եւ մտաւորականներու ան-
խոնջ ջանքերուն շնորհիւ, մեր Պոլ-
սեան հարուստներէ շատեր խօլա-
բար նետուած՝ աներկակայի թա-
փով մը՝ դրամի խաղամոլութեան
կործանարար գիրկը, ահագին գու-
մարներ սկսած են կորուստ տալ կա-
նանչ սեղաններու անյատակ ծախք-
րուն մէջ:

Միմիայն վերջին մի քանի ամիս-
ներու միջոցին, Պոլսոյ եւ իւր ար-
ուարձաններուն մէջ, բազմաթիւ հայ
հարուստներ իրենց խաղամոլութեան
երեսէն կորուսին բիւրաւոր ոսկիներ,
եւ կարգ մը վաճառականներու եւ
դրամատէրներու համար կ'ըսուի թէ
իրենց առաջնակարգ գիրքէն շատ
ու շատ ինկած են, եւ խախտած մե-
ծապէս իրենց դրամական վարկը
այս պատճառաւ կորսուած դրամնե-
րու հետ միասին զաւակաց վարկն
ու պատին ալ կորնչելու վրայ են
դժբաղդաբար:

Առաւել կամ նուազ չափով միե-
նոյն չարագուշակ աղետը կը մատ-
նանչեն նաեւ Զմիւռնիայէն, Եգիպ-
տոսէն, Մանչեսթըրէն, Բարիզէն եւ
արտասահմանի զանազան հայ գա-
ղութներէ հասած լուրեր. ու երբ
մարդ կը խորհի թէ մի քանի հա-
րիւր կամ հազար ոսկիներով կարելի
է հրաշքներ գործել հայաբնակ գա-
ւառներու մէջ՝ ա'նքան անհուն են
պէտքերն ու կարօտութիւնները ծո-
վածաւար, եւ իզմիրեանցներու, Սա-
նասարեաններու եւ այլոց նման ան-
մահ անուններ թողուլ Ազգին մէջ
իմաստութեամբ բարեգործուած ծա-
ռայութիւններով, մեր հարուստ դա-
սակարգին սոյն կամովին անձնասպա-
նութիւնը ցաւալի ու միանգամայն
այպանելի կը դառնայ:

* * * Բերիտոնեայ Պատրիարքա-
րաններու եւ առաջնորդութեանց ինչ-
պէս նաեւ Հրեայ խախտարաններու
հնամենի մէկ առանձնաշնորհումն էր,
կալուածական առուծախի եւ փո-
խանցումներու ժամանակ, ծանուցա-
գիրներ կամ տեսակ մը վկայագրեր
տալ կառավարութեան, սոյն գործո-
ղութիւնները կատարող անձանց
ինքնութիւնը հաստատող, Այդ մե-
նաշնորհը ներթական կ'որէկ հասոյթ

մ'ապահոված էր վերոյիշեալ մար-
միններուն: Կառավարութիւնը բե-
կանելով հիմայ նոյն սովորութիւնը,
թաղային մը խթաններու եւ ինքիւր
մէջ խթաններու տուաւ թոյլտուութիւն,
պէտք եղած իմուխապէրները տա-
լու առ որ անկ է. որով եւ շահու մեծ
աղբիւր մը ցամքեցաւ Պատրիար-
քարաններու, առաջնորդարաններու
եւ խախտարաններու համար, որոնք
հաւաքաբար բողոքեցին առ այդ
կառավարութեան մօտ:

Աւելորդ չըլլայ այս առթիւ գրել
թէ այժմեան Սահմանադրական կա-
ռավարութեան վարիչ մարմիննե-
րը լըջօրէն մտադրած են, յամրա-
բար բայց հաստատաբար, առնուլ
կրօնական իշխանութեանց ձեռքէն
այն ամէն իրաւասութիւնները որոնք
քաղաքական բնոյթ ու հանգա-
մանք ունին եւ այս կերպով պիտի
հարկադրեն կրօնաւորները, իսլամ
թէ ոչ-իսլամ կղերական մարմիննե-
րը, դուրս չ'ելնել իրենց սոսկ կրօնա-
կան պարտաւորութեանց սահմանէն,
զբաղիլ միմիայն իրենց յանձնուած
հօտերուն հոգևոր մատակարարու-
թեան գործերով: Կառավարութիւ-
նը իւր սոյն ընթացքը արդարացը-
նելու համար սա առարկութիւննե-
րը ընելու վրայ է, թէ ըստ որում
Օսմանեան կայսրութիւնը կազմող ու
ամբողջացող իւրաքանչիւր ազգու-
թիւն, ժողովուրդ եւ համայնք, իւր
ազգային առանձնայատուկ ամէն իրա-
ւունքները եւ աւանդութիւնները օրի-
նաւորապէս պաշտպանելու եւ յառա-
ջացնելու համար տէր է այսօր ազատ
բողոքող մամուլի մը, Օսման. խորհր-
դարանին մէջ իւր ազգային ներկա-
յացուցիչները ունի, կրնայ հիմնել
եւ կազմակերպել քաղաքական, տըն-
տեսական, կրթական, բարեգործա-
կան զանազան ընկերակցութիւններ
եւ ունենալ աշխարհականներէ բաղ-
կացեալ ժողովներ օրինական ամէն տե-
սակ իրաւասութիւններով օժտեալ,
իրաց սա վիճակին մէջ կղերականաց
յանձնել ժողովուրդներու քաղաքա-
կան, յառաջդիմութեան ճակատագիրն
ու ղեկը՝ անհամաձայն է ժամանա-
կակից արդի ըմբռնումներուն հետ:

* * * Ինչպէս ծանօթ է արդէն,
Հանրային շինութեանց Հայազգի
նախարարին կարգադրութեամբ
Ֆրանսական երեք տուններու յանձ-
նուցան, վերջերս, 10.000 քիլոմէթր
ճամբաներու շինութեան աշխատու-
թիւնները, որոնք պիտի արժեն պե-
տութեան 70է 80 միլիոն ֆրանք
ծախք, Աշխատութիւնք բաժնուցան
տասը շրջանակներու որոնք են.
1. Կ. պոլիս-Ալեքիանուպոլիս, 2. Սա-
լոնիկ-Իսկիւր, 3. Մանասթըր-Եա-
նեա-Շգորտա, 4. Պրուսա-Պալքէ-
սէր, 5. Գոնեա-Իզմիր-Ատանա, 6.
Գասթամուրի-Անկարա, 7. Տրապի-
զոն-Սիւլազ-Կարին-Վասպուրական,
8. Տիգրանակերտ-Բաղէշ-Խարբերդ,
9. Պաղատա, 10. Դամասկոս-Երու-
սաղէմ-Պէյրութ:

Սեբաստիա Սամսոնի միջև երկա-
թուղոյ գիծը՝ որ կանցնի Թոգա-
տէն եւ Ամասիան, մօտերս կը սկըս-

ուի շինուի, նախնական բուր գործողութիւնք աւարտած ըլլալով՝ Ատա Բաղար-Պօլուի գծին շինուութիւնն ևս պիտի սկսուի ընդ հուպ:

Բաբերդի, Գէրքուքի, Իսկէնտէ-րունի և վասպուրականի նահանգին քարիւղի հանքերուն շահագործումին համար լուրջ ձեռնարկներ ըլլուելու վրայ են: Մեծ յոյս կայ թէ մօտեւ, երկրին սոյն թաքուն պատուական հարստութեանց աղբիւրները բացուելով ժողովրդեան առջև, օրհնութիւն մը պիտի լինին տեղացի ազգաբնակչութեանց համար:

Կ. պօլսոյ մեծ կամուրջին շինութեան ձեռնարկուեցաւ. հոյակապ կամուրջ մը պիտի լինի համակ երկաթ ու պողպատեայ՝ վաթսու մէթր լայնութեամբ, և գիտական հիման վրայ հաստատուած ճարտարապետա-տական գործ մը որ գերմանական տուն մը ստանձնած է շինել ի հաշիւ Պօլս քաղաքապետութեան:

ՏԻՐԱՆ-ՓՈՐԳՈՄ

Ն Ա Մ Ա Կ

ԱՄԵՐԻԿԱԻ ՄԻԱՅԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԷՆ

ՍԹ. Լուիզ, 17 հոկտ. 1910

Պր. Է. Ակնունին

Եւ Սր. Լուիզի հայ գաղութը

Ժամանակէ մը ի վեր Ամերիկա-հայ գաղութը մեծ ոգեւորութեան մէջ է. նոյն իսկ սակաւթիւ հայ գտնուած տեղերն անմասն չը մնացին օրւայ այդ հոսանքէն:

Ինչպէս յայտնի է, Դաշնակցա-կան կուսակցութիւնէն կարեւոր անձ. նաւորութիւն մը, Պ. Է. Ակնունին, ամօտէ մը ի վեր Ամերիկա եկած է, ոչ թէ լոկ պտոյտի մը, այլ բարձր նը-պատակի մը համար որ կարելի է ըսել թէ հայ ներկայ կեանքին մէջ ամենէն էականն է. միութիւն և հա-մերաշխութիւն գոյացնել զանազան կուսակցութեան և դաւանանքի պատ-կանող Հայերի մէջ: Բացի ատկէ, նը-պատակ ունի օսմանեան հայրենիքէն հոս գաղթած Հայերին, Թիւրքերին, Մակեդոնացիներին և Բուլղարներին ի մի բերելով, համերաշխ գործակցու-թեան կապ մը հաստատել իրենց մէջ:

ՍԹ. Լուիզի հայ գաղութն ևս բաղդ ունեցաւ մասնաւոր տեսակցութիւն մ'ունենալու պ. Է. Ակնունինին հետ: Նախապէս ծանուցուածին համեմատ, ամսոյս 15ին հոս ժամանեց, և առաջնորդուեցաւ ՍԹ. Լուիզի փոքրա-թիւ հայ գաղութի կողմէն արդէն պատրաստուած տեղը: Անկէք քիչ վերջ, ընկերակցութեամբ ՍԹ. Լուի-զի Հայերին, գնաց «Փլանթէրս հօ-թէլ» որ քաղաքիս ամենէն մեծը լինելու համբաւն ունի:

Թողլով մանրամասնութիւնները, կուզեմ սակայն քանի մը խօս-քեր մէջ բերել այստեղ, որոնք կը ցուցնեն պ. Է. Ակնուն-նի անկեղծ սէրն ու համակրանքը դէպի հայ ժողովուրդը: Ամենէն ուրախալի երեւոյթներէ մէկն ալ այս էր որ սոյն խնճողը լոկ Դաշնակցա-կան կուսակցութեան բնոյթ չունէր,

այլ անոր կը մասնակցէին չեղոքներ, Արմենիաին համակրողներ և դաշ-նակցականներ,՝ ամէնքն ալ համե-րաշխարհ համախմբուած պ. Է. Ակնունինի շուրջը, որովհետեւ այս պա-տիւր կը տրուէր իրեն ոչ թէ դաշնակ-ցական մը լինելուն համար, այլ գրական և հասարակական գործիչ մը որ կը ցնէր է իր 25ամեայ գործունէու-թեամբ մեծ արդիւնքներ առաջ բերել:

Գիշերուայ ժամ Տիւն հրաւիրուե-ցաւ լուսադարձուած սեղանատու-նը, առաջնորդութեամբ պ. Մեսրոպ Կեռայեանի և պ. Ասքանազ Չիւանի: Առաջին բաժակը խմուելու ատեն, օրուայ սեղանապետը պ. Ա. Չիւան ոտքի նշնելով ըսաւ. ՍԹ. Լուիզի հայ գաղութի կողմէն կուգանք մեր խո-րին շնորհակալութիւնը յայտնել պ. Է. Ակնունինին որ սիրայօժար ընդունե-լով իրենց հրաւերը, ներկայ կը գտնուի այժմ այստեղ: Այս պատուա-տելով ներկայացուց Գրիգոր Արծրու-նիի վերջին տարիներէ գլխաւոր աշ-խատակցին անցեալ և ներկայ գոր-ծունէութիւնը միանգամայն, Սոյն պահուն պ. Ակնունին յոտնկայս ըզ-գածուած չեղով մ'ըսաւ. Ես իսկա-պէս ինձ շատ պզտիկ կըզգամ հան-դէպ այդքան շաղկապներին: Դուք չպէտքէ այդ պատիւ ինձ վերագրէք, այլ հայ ժողովրդին՝ որ կը ցնէր է իր յամառ դիմագրաւումներով թէ՛ մեզ առաջնորդ լինել և թէ՛ մեզ մեծ աջակից: Յետոյ քանի մը խօսքով բացատրեց իր Ամերիկա այցելու-նպատակը և բաժակը վերցնելով առաջարկեց խմել ՍԹ. Լուիզի հայ գաղութի կենաց որոնք յայտնի տրամադրութիւն ցոյց կուտան օգ-նելու իր առաջադրած նպատակ-ներին հասնելու համար: Թաղորդա-բար բաժակներ առաջարկեցին պ. պ. Ռատիկեան, Ա. Ասլանեան և փէօթի-կեան:

Ժամ Զի ատեններ ներս մտան ՍԹ. Լուիզի լրաթերթերի թղթա-կիցներ որոնք մասնաւոր հետաքը-քըրութեամբ եկած էին տեղեկու-թիւններ ստանալու համար պ. Ակ-նունինի մասին, թէ ի՞նչ նպատակով եկած է, թէ ե՞րբ կը մեկնի և այլն: Պ. Ակն ին սկսաւ կարգ մը շահե-կան տեղեկութիւններ տալ Թիւրքիոյ արդի կացութեան վրայ և իրենց հարցումներին պատասխանելով իր կարծիքներ յայտնեց Թիւրքիոյ մէջ երկաթուղիներ բանցնելու համար Ամերիկացի պ. Չէսթերի առաջարկի մասին և չեղտեց թէ Ամերիկացիներ պէտք է ուշադրութիւն դարձնեն դէպի Թիւրքիան, որի ապագան սահմանուած է շատ արդիւնաւոր լի-նելու: Կէս ժամի չափ տեսակցու-թենէ յետոյ, նկատելով ժամանակի անյարմարութիւնը, որոշեցին երկու-շաբթի (այսօր) երկար տեսակցու-թիւն ունենալ: Այդ ատեն, որքան իմացայ, պ. Ակնունին իրենց երկար բացատրութիւններ պիտի տայ Թիւր-քիոյ թէ անցեալ և թէ ներկայ կա-ցութեան մասին:

Ամերիկացի այցելուները մեկնե-լէն յետոյ, պ. Ա. Չիւան շորթորդ բաժակն առաջարկեց մեր մեծ յե-ղափոխական առաջնորդների յիշա-տակին, յիշելով յատկապէս Գրիգոր Արծրունին, Գամառ Գաթիպան, Ռաֆ-ֆին, Մ. Նախապետեանցը, Հայոց Հայրիկը, որոնք հայ ազգին, թերեւ և ամբողջ Թիւրքիոյ, վերածնու-թեան առաջնորդներ եղան: Բա-ժակները պարպուելէ առաջ՝ պ. Ակ-նունին թողտուութիւն խնդրեց քա-նի մը խօսք խօսելու: «Ես շատ շատ կը յարգեմ, ըսաւ, անոնց յիշա-տակը. բայց շատ կը ցաւիմ որ անոնցմէ շատեր իրենց կենդանու-թեան չարժանացան ժողովրդի ան-կեղծ գնահատման: Առ հասարակ մենք կը թողունք, ըսաւ, որ գրչի մարդեր, յեղափոխականներ և հան-րային շատ մը գործիչներ տառապին իրենց կենդանութեան ժամանակ-իսկ երբ մեռնին, այն ատեն կաշխա-տինք գնահատել այդ մարդոց արժա-նիքը:» Այս պ. Ակնունին ըսաւ. «Ես կառաջարկեմ որ այս բաժակը խմենք պ. Մ. Փորթուգալեանի կե-նացը որ 40 երկար տարիներէ ի վեր եղած է անկեղծ գործիչ մը հայ հասարակական ամեն խաւերի մէջ և զանազան ասպարէզներ վրայ կը ցաւիմ որ այդ մարդը անձամբ չեմ ճանչար բայց շատ լաւ գիտեմ նրան. մի մարդ որ եղբի է կարող ուսուցիչ, յեղափոխական և խմբագիր: Ի միջի այլոց, ըսաւ, իմ սիրելի ուսու-ցիչ պ. Գրիգոր Արծրունին կըսէր որ երկու մեծ բաներ կը տեսնեմ պ. Մ. Փորթուգալեանի վրայ. Ա. Անշահա-խնդիր ուղղամիտ է. Բ. Ճշմարտու-թիւնը խօսող ու գործադրող:» Պ. Ակնունին ըսաւ որ մեր հասարակա-կան գործիչներէ մէջ շատ քիչեր ու-նեցեր են որ ա՛յսքան տարի հայ կեանքի մէջ գործելէ վերջ, պ. Փոր-թուգալեանի չափ անբիծ ճակատով դուրս գան: Սա այն մարդոցմէ է որոնք չեն հիշնար. 30 տարիներ առաջ նա կը կուգէր պահպանողա-կանների դէմ և կը կուգէ այսօր: Սա այն մարդոցմէ է որ դրամի առաջ, պատուի առաջ չեն խոնարհիւր և չեն դաւաճաներ իրենց սկզբունքին: Թա-րեց նաև թէ քանի որ առիթը ներկայացեր է Արմենիայի 25ամեայ յոբելեանը տօնելու, ուրախ պիտի լի-նիմ տեսնելով Հայերի քաջալերական անկեղծ զգացման արտայայտութիւ-նը հանդէպ պ. Մ. Փորթուգալեանի, իր կենդանութեան ժամանակ և ոչ թէ մեռնելէն յետոյ: Հայրենիք վե-րադառնալու, ըսաւ, Մարտիկէն պիտի անցնիմ ուր պ. Մ. Փորթուգա-լեանին կը տեսնեմ. եթէ յարմար է, այնպէս կը կարգադրենք որ յառա-ջիկայ գարնան զինք Պօլս հրաւի-րենք և անկից ալ վա՛ն երթայ ուր անցունէ իր վերջին տարիներ աւելի բեղմնաւոր: (1)

(1) Զերմ շնորհակալութիւններ յայտ-նելով այդ համակրալի զգացման համար Արմենիայի խմբագիր-տնօրէնը հարկ կը համարի յայտարարել նաև թէ անձնական պատճառներով անպատեհ և անկարող

Այդ պահուն պ. Մեսրոպ Կեռայեան վաճենցի, որ պ. Մ. Փորթուգալեանի շնորհ համակրող մէ, սաստիկ զգած-ուած սկսաւ ուրախութեան արցունք հոսեցնել աչքերէն և դարձաւ պ. Ակ-նունինին ըսաւ. Թոյլ տուէք, պարոն, որ ձեր ձեռք անգամ մը ևս օրտանց սեղ-մեմ Ապա պ. Մ. Կեռայեան խօսելով չեղտեց համերաշխութեան հարցի ստիպողական կարեւորութեան վրայ մեր ներկայ արտակարգ վիճակին մէջ:

Պ. Ռատիկեան չը մոռցաւ իր գո-հունակութիւն յայտնել հանդէպ Ռուսահայերին, որոնք 30 տարիներէ ի վեր իրենց թէ՛ նիւթական և թէ՛ բարոյական օգնութիւն չը խնայեցին տաճկահայ դատին համար: Հիմայ, ըսաւ, ատենն է որ Տաճկահայերն ալ փոխադարձն, մասնաւորապէս Ռու-սահայ բանտարկելոց համար:

Մեկնելու ատենը մօտեցած էր երբ նորէն պ. Ա. Չիւան շնորհակա-լութիւններ յայտնեց Սէնթ Լուիզի հայ գաղութի կողմէն պ. Է. Ակնուն-նին, իրենց տուած այդքան կարեւոր տեղեկութեանց համար: Ներկայ եղող-ներէ կողմէն նախապէս պատրաստել տրուած էր ինքնածոր ոսկի գրիչ մը, որը պ. Ասքանազ յանձնելով պ. Ակնուն-նին, իմիջի այլոց ըսաւ այդ նուիրա-բերութեան առթիւ: Մենք չենք տար ձեզ աղամանդ ձեր կուրծքը զարդարելու համար, մենք չենք տար ձեզ զէնք կուրծքու համար, այլ կուտանք գրիչ, խնդրելով որ այդ գրիչը գործածէք ա՛լ աւելի արդիւ-նաբեր ընելու ձեր մտադրած վսեմ գաղափարը, համերաշխութիւնը...:

Ներկայներ շատ գոհ տպաւորու-թեան տակ մեկնեցան այդ գրիչը-ուան ժողովէն: Հետեւալ օր, կիրա-կի հոկ. 16ին, ՍԹ. Լուիզի օրաթեր-թերն ահագին սինակներ նուիրած էին պ. Ակնունինին, անկէ ստացած իրենց տեղեկութիւններն ընդարձա-կօրէն տեղաւորելով:

Պաղտասար Փէօթիկեան

ՀԱՅԵՐ Ի ՌՈՒՍԻԱ

Բազուի Հայերի կուստուրական Միութիւնը մտադիր լինելով խաչա-տուր Արօվեանի արձանը կանգնե-լու ծննդավայր Երեւանի Գանաքեռ գիւղին մէջ, արձանի շինութեան հա-մար մըցում բացած էր: Փարիզա-բընակ հայ արձանագործ Տ. Քիւրք-ճեան այդպիսի արձանի մը 2 նախա-գիծ զրկեր է Միութեան: Կըսուի թէ Քիւրքճեանի աշխատութիւնները շատ յաջող եղած են: Միութիւնը 18.000 ըրլ. յատկացուցած է արձա-նին շինութեան:

— Ծանօթ գրադէտ Շիրվանզա-դէն, որ մի քանի տարիներէ ի վեր փարիզ հաստատած էր իր բնակու-թիւն, այժմ իր ընտանիքով մէկտեղ Թիֆլիզ վերադարձած լինելով, ըս-տանձներ է այնտեղ «Հորիզոն» օրա-թերթի միայուն աշխատակցութիւնը:

Վիճակի մը մէջ կը տեսնէ զինք այդպիսի առաջարկ մը գործադրելու, թէ և իրեն ալ սիրելի եղած լինէր այդ: ՍՄԲ.

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՇԽԱՏԱՆՈՐԱԾ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

«Փարիզի Հայ Աշխատանքային Միություն»-ը հարգելի ժողովը շրջաբերականով մը կը հաղորդէ թէ Միության կեդրոնատեղին փոխադրուած է 36, rue Bellefond և ընթերցարանը բաց է հայ գաղութին համար, սովորականին համեմատ, ամէն երեքշաբթի և ուրբաթ երեկոյները, ժամը 8½էն 10:

Միութիւնն սկսած է նաև իր գումարումները սովորական չարքը և այդ շրջաբերականին հաղորդածին համեմատ հոկտ. 25ին չարքը երեկոյ ժամը 8½ին Միութեան սրահին մէջ բանախօսած կը լինի ծանօթ հայ բանասէր և պատմագէտ Տիար Կ. Բասմաճեան, իրեն նիւթ ընտրելով «Հայաստանի Աշխարհագրութիւնը»:

ԹԻՒՐԻՒՆԻ ԱՆՆԵՐ ԼՈՒՐԵՐ

Եանեան կիմացունեն թէ 8 յոյն էվդոններէ բաղկացած խումբ մը թիւրքական սահմանագիծին անցնելով մտաւ Միւստաքա որ Բրէզիլի շրջանակին մէջ կը գտնուի. թիւրք զօրքերին հետ կը ռուսի բռնութեան որ 4 ժամ տեւեց. 8 էվդոններն ալ սպաննուեցան: Քիւրթի մէջ սահմանապահ թիւրք զօրքերը 5 մարդ սպաննեցին յոյն ապստամբների ստուար խմբէ մը:

Միւստաքայի նախարար Սալիկ փաշայի հրաժարականը վերջնապէս ընդունուեցաւ:

Այսպէս հեռագրած են «Քայմաքչի»-ն թէ Տիւրքիները 36 ժամ զօրքերին հետ կռուելէ յետոյ ուստաքա քաղաքին Սաֆաի ետեւ գտնուող լեռները որ քիչ մը հանգչելէ յետոյ վերջնական իրենց յարձակումները:

Մանիշէկի (Գարատաղ) և թիւրքական սահմանագիծին միջև անպակաս են կռիւները: Անցած շաբաթ Մանիշէկի շրջաններէ գինուած խումբ մը յարձակուի է Վիլիքի սահմանապահ թիւրք զօրքերին վրայ. կռիւը 3 ժամ տեւեց, 6 թիւրք զօրքեր սպաննուեցին և տեղացի գիւղացիներէն շատեր վիրաւորուեցին և աւելի կամ նուազ ծանր կերպով: Այդպիսի դէպքեր պատահեցին եւ Շեքոտլարի նահանգի սահմանին վրայ ալ ուր 2 թիւրք զօրք սպաննուեցին և շատեր վիրաւորուեցին: Մանիշէկի շրջաններէն 8 մարդ սպաննուեցին է:

Այսպիսի մէջ հայ վաճառականներին նախաձեռնութեամբ և 100 000 ոսկի դրամագումով կազմուեցին «Օսմանեան Առևտրական ընկերութիւն» մը որի նպատակն է առևտրական, սեղանաւորական և այլ շահաբեր ձեռնարկներ ընել: Ընկերութեան կանոնադրը վաւերացուեց և կայսերական իրաւունքով վարչական ժողովի անդամներն են Տիարներ Ասլանեան Յ. և Գ., Արսէնեան Ա., Գայսէրլեան Ս., Թահթապուրեան Կ., Իքրանոսեան Մ., Մանուկեան Մ., Սեթեան Հ. և Քէլէկեան Տիգրան Խան որ Փարիզ կը բնակին:

Սալոնիկէն կը հեռագրեն եւրոպական թերթերին թէ բաղձաթիւ հրոսախուժութիւն երևան ելած են Իւսթրապի վիլայէթին մէջ: 6 իսլամ երեսիւներ սպաննուեցին և իսթրապի մէջ:

Փարիզի օսմ. դեսպան Նաուս փաշան յայտարարեց թէ Ֆրանսական կառավարութեան թէ Բ. Գուռը հրաման ղրկած է եգիպտական կառավարութեան յանձնելու թուրքացի Քիւրթանին որ

Զմիռնի մէջ Ֆրանսական հիւպատոսի քաւազը ձերբակալած էր Եգիպտոս ղրկուելու համար որ դատուի այնտեղ իր դրած յանցանքի համար. բայց ոստիկանները քաւազին ձեռքէն խլած էին զայն, առարկելով թէ թիւրքահայտակ է:

Նաուս փաշա յայտարարեց թէ Նա. թէ Բ. Գուռը մտադիր է հրահանգներ ղրկել տեղական իշխանութիւններին որ թիւրքաբնակ Ալժիրցիներին առանձնաշնորհութիւններ յարգուին:

Արտաքին գործերի նախարար Յ. Բիշոն Բ. Գուռն այդ մտադրութիւնները Նաուս փաշայէն իմանալէն յետոյ, լրացուցիչ բացատրութիւններ ուղարկեց:

Սալոնիկէն կը հեռագրեն հոկտ. 26ին թէ պուլկար հրոսախուժութիւն մը Գոշանի շրջանակները Սուլթանթէփէի վրայ թակարդի մը մէջ շեղով թիւրք զօրքերի լոկատ մը, յարձակեցաւ անոնց վրայ. զօրք մը սպաննուեցաւ և ուրիշ մ'ալ ծանրապէս վիրաւորուեցաւ: Զօրքերի լոկատն այդ Պուլկարների ետեւէն ինչպիսի հալածեց քանոնք. 3 մարդ ըսպաննուեցան Պուլկարներէն և 2 ալ վիրաւորուեցան: Սեդուսիցի շրջանակները Շէսնօբոյէի խմբին հետ ալ կռիւ մը տեղի ունեցաւ ուր Պուլկարների կողմէն 2 մարդ մեռան և 2 վիրաւորուեցան: Թիւրքերի կողմէն 1 զօրք սպաննուեցաւ:

145 Պուլկարներ, մեղադրուելով թէ պուլկար հրոսախուժութիւն օգնած են, շղթայակալ տարուեցան յանձնուեցան պատերազմական ատենին:

Պատերազմական ատենին ի բացակայութեան դատաւարացի մշտական բանտարկութեան Շէրիֆ փաշան և Բէմալ պէյը որոնք գաղտնի գօմիդէին պարագլուխներն են և Փարիզ կը բնակին այժմ:

Սինդիկատներ Բիշոն Նուր պէյ, որ գաղտնի գօմիդէին հետ յարաբերութիւն ունենալու ամբաստանութեամբ բանտարկուած էր, անպարտ արձակուեցաւ:

Սալոնիկէն կիմացունեն հոկտ. 28ին թէ պայթուցիկ բոււմբերի միջոցով նոր ոճի մը գործուած է Իւսթրապի գոմիդէի վրայ Զիպէֆլի մէջ, վաճառքներ բարձած և Սերպիլէն եկող շոգեկառքերի գնացքին դէմ: Մեքենայի թիւթ և կերպով վնասուած է. ոչ ոք չէ վիրաւորուած: Այսպիսի ոճիներին կրկնութիւնը մեծ յուզում պատճառած է ամէն կողմ:

Նոր միջադէպ մ'ալ թիւրքերի և Իտալիայի միջև: Հոտէյտաէն կիմացունեն հոկտ. 28ին թէ Իտալական «Ճէնովա» նաւը որ Մանուէն մեկնած էր, ճանապարհին Ֆլասսուելով կանգ կ'առնէ հարաւարդով նաւակայքի մը մէջ, Ֆլասուեւած տեղերը նորոգելու համար: Այդ ստիպութիւնը իջեցունել նաւի բեռին մէկ մասը: Տեղական իշխանութիւնները մաքսային ստուգութիւն մը համարելով այդ, գերի կը բռնեն նաւը և նորէն հոն փոխադրել տալով ցամաք հանուածները, կառնեն կը տանին Հոտէյտա: Հոտէյտաի իտալական հիւպատոսը կը բողոքէ տեղական իշխանութիւններին ճշդ զական վճար գործադրութեան դէմ, գաղտնի լաւաբոններին հակառակ համարելով: Բ. Գուռէն հրաման ղեւաց վալիին որ յետագայէն ունէ պատժի գործադրութիւնը յիշեալ նաւին տիրով դէմ:

ՈՌՈՂՈՒՄԵՆԻ ԵՒ ԶՐԱՅԱՇԽԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ ԱՆԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԷՋ

(Շար. Յրդ բուհն եւ վերջ)
Առանցքի ուղղումը
«Առանցքի դաշտը օսմանեան պետութեան ամէնէն բերրի և ամէն

տեսակ հողագործութեան ամէնանպաստաւոր միջավայրը կը ներկայացնէ: Առանցքի վերի և վարի գաղտնիքն այն մասը որ ոռոգելի է՝ կը պարզէ մօտաւորապէս 500 հազար հէքթարի տարածութիւն մը: Կլիման որ արդէն նպաստաւոր է երկրագործութեան, ևս առաւել պիտի նպաստաւորուի երբ ոռոգումներու աշխատանքը և ճահիճներու ցամաքեցումը գլուխ բերուի: Առանցքի ոռոգման ծրագիրը կարօտ է խիստ լուրջ ուսումնասիրութեանց, որոնց համար, երկար բանակցութիւններէ ետք, պայմանագրութիւն մը կնքեցինք Անատոլիոյ երկաթուղային Ընկերութեան հետ. այդ պայմանագրութեան համաձայն՝ Ընկերութիւնը իր նախնական քննութեանց ծրագիրը 4 ամսուան մէջ մշակելու պայմանով՝ գիտական մարմին մը պիտի ղրկէ տեղային վրայ, որմէ ետք այդ մարմինն տալիք տեղեկագրին համաձայն, ուսումնասիրութեանց վերաբերեալ նոր պայմանագրութիւն մը պիտի կնքուի: Ուսումնասիրութիւնները աւարտելէ վերջ, տեղի պիտի ունենայ նուազուրդ՝ գործառնութեանց գնին նկատմամբ: Եթէ, համաձայն պայմանագրին, Անատոլիոյ Ընկերութիւնը նուազուրդի մէջ առաջնութիւն չահիճ փոխարինութիւն պիտի չտանայ իր կատարած ուսումնասիրութեանց համար և պիտի գանձէ միայն իր գործառնութեանց գինը. իսկ եթէ չհաջի, այն ատեն նախապէս Երեսփոխանական ժողովի կողմէ վաւերացուելով, կառավարութիւնը պիտի վճարէ ուսումնասիրութեանց ծախսը, որը ընկերութիւնը հարկադրուած է ճշգրի վերոյիշեալ 4 ամսուան պայմանագր. մէջ ետք՝ ուսումնասիրութեանց ծրագիրը ներկայացուցած պահուն: Այս րոպէին արդէն Ընկերութիւնը կազմակերպած է նախնական քննութիւնը կատարելիք գիտական մարմինը, որ Պոլսի հասած ըլլալով, այս շաբթուան մէջ կը մեկնի դէպի Ատանա: Մասնաւորապէս նշանակելի է թէ այդ մարմինն նախագահն է գլուխաւոր-երկրաչափ Մ. Բուհ որ փրոֆսոր կառավարութեան իրաւաւորական ընդհ. Տնօրինութեան օգնական և նմանօրինակ գիտական գործերու մէջ մեծ հեղինակութիւն վայելող անձնաւորութիւն մըն է:

Կրնա՞ք մօտաւորապէս գաղափար մը տալ, Պ. Նախագահ, թէ կատարուելիք այս աշխատանքներէն անմիջական ինչ փոփոխութիւն մը պիտի ձեռք բերուի հողագործական արդիւնաբերութեան բարձրացմանը տեսակէտով:

Առանցքի ջրաբաշխութենէն առաջ գալիք վիճակին վրայ գաղափար մը տալու համար, սա՛չափ բաւականանամ ըսելու թէ միմիայն տա. թանորդի կրելիք յաւելումը պիտի ըլլայ տարեկան մէկ միլիոն ոսկի, մէջը չըլլալով տակաւին բամպակի արդիւնքը: Դիւրաւ կ'երեւակայէք ուրեմն թէ այսպիսի բարեփոխութիւն

մը ինչ բարեբաւասութիւն պիտի չնորհէ տեղական ժողովուրդին, որքան պիտի բարեւաւէ պետական ելեւմուտքի վիճակը, որքան առաւելութիւններ պիտի ընծայէ երկաթուղային փոխադրութեանց և ինչքան նոր վաճառականական կեդրոններ պիտի կրնան հաստատուիլ գլուխաւոր:

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՓՈՒՆԴԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Գերմանական դրամատուներին սէնտիքան որ յօժարած էր օսմանեան փոխառութեան գործը իրեն վրայ առնել, դրամական տեսակէտով Փարիզի առաջարկած պայմաններէն աւելի ծանր պայմաններ կառավարէ եղեր, որով թիւրքեան 200.000 օսմ. լիրաի վճարած կունենար: Կը թուի թէ այդ գերմանական դրամատուները այժմէն իսկ կը մտաւորաւորեն եղեր թէ թիւրքեան 150 միլիոնի այս փոխառութենէն քիչ յետոյ նորէն դրամական ներդրութեան մէջ պիտի ինչայ: Իրենց փոխառութեան գլխաւոր պայմաններէ մէկն է այս որ թիւրքեան իր պատերազմական պատրաստութիւններին համար պէտք ունեցած բաները Գերմանիայէն պէտք է որ գնէ:

Փրանսա ուզած էր իր կողմէ երկու պաշտօնատարներ նշանակել, թիւրքերի գանձային դրութիւնը կանոնաւորելու և այդպիսի վիճակի մը մէջ ղեկուղ համար որ կարենայ իր հին պարտքեր վճարել և ներք մնալով չստիպուի նորանոր փոխառութիւններ ընել և աւելի ծանրացնել իր տաքնապիսի վիճակը: Արդէն 2 1/2 միլիոն մօտ պարտք ունի թիւրքեան Փրանսային Բայց թիւրքերը մեծամասնութեամբ միջոցներ Փրանսայի առաջարկները և այժմ մեծ վնասներով և աւելի ծանր պայմաններով Գերմանիայէն փոխառութիւն ընելու կը հետամտին:

ՊԱՐՍԿԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱ

Պուլիքէն (Պարսկային ծոց) և Լոնտոնէն հոկտ. 31ին եկած հեռագիրներ կիմացունեն թէ 3.000 հոգիի չափ պարսիկ աւարառու ցեղեր արշաւած էին Պարսկային ծոցի Լինկա նաւահանգիստ քաղաքին վրայ, կողպուելու նպատակով: Տեղական իշխանութիւններն անկարող լինելով պաշտպանելու հոն գտնուած օտարահրկապանները, անոնց և անգլիական զեւր-հիւպատոսի խնդրանքին համեմատ անգլիական «Պօքս» յաճանաւէն 100 զօրք 4 դաշտային թընդանթներով ցամաք իջան հինգշաբթի օր:

ԾԱԽՈՒ ԳԻՐԳԵՐ

Բակոնրան. Կիպրոս կղզի (Ա. Աշխարհագրական և պատմական տեսութիւն: Բ. Հայ գաղթականութիւն) 1 ֆր. 25

SETH. J. MESROVP. History of the Armenians in India (From the earliest times at the present day). 5 fr. 50

ՅԵՐԵՆ-ԻՐԱՎԳԻՐ
Պ. ՓԵՏՐՈՍԻԱՆ
ՄԱՐՍԵՅԼ
Հայերէն գրքերի և թերթերի
Le Gérant: François CARRIERE
Marseille. — Imprimerie du Midi